

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 października 2019r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu w Wydziale III Karnym w składzie:

Przewodniczący: sędzia Izabela Dehmel

Protokolant: prot. sąd. Klaudia Piątek

przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Poznaniu E. G.

po rozpoznaniu w dniu 09.05.2019r. i 30.09.2019r. na rozprawie

sprawy z wniosku **M. P.**

o odszkodowanie w związku z wydaniem wobec T. M. syna F. i M. zd. B., ur. (...) we W. orzeczenia Komisji Specjalnej do (...) z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym w W. z dnia 17 marca 1953r., sygn. I CKS 606/53, które to orzeczenie zostało uchylone wyrokiem Sądu Najwyższego w Warszawie z dnia 10 maja 2001r., sygn. V KKN 354/99 i na mocy, którego T. M. został uniewinniony od popełnienia przypisanego mu czynu

1. Na podstawie art. 556 §1 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 555 k.p.k. wniosek oddala.

2. Na podstawie § 2 pkt 1 § 3, § 17 ust. 6 i § 20 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 03.10.2016r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. 2016 poz. 1714) zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu na rzecz adv. J. P. kwotę 177,12 zł (w tym VAT) w związku z nieopłaconą pomocą prawną udzieloną wnioskodawczyni M. P. z urzędu.

3. Na podstawie art. 554 § 4 k.p.k. kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

sędzia Izabela Dehmel

UZASADNIENIE

Pismem z dnia 8 lutego 2019 roku M. P. złożyła do Sądu Okręgowego wniosek w P. o zasądzenie na jej rzecz odszkodowania z tytułu niesłusznego pozbawienia wolności i skazania jej ojca, T. M., ur. (...) we W.. T. M. skazany został prawomocnym orzeczeniem Komisji Specjalnej do (...) z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym w W. z dnia 17 marca 1953 roku w sprawie o sygn. akt I CKS 606/53 za udział, w okresie do października 1952 roku w P. w uznanej przez Państwo za nielegalną organizacji (...). Za czyn ten, na podstawie art. 36 i 23 „małego kodeksu karnego” wymierzono mu karę skierowania do obozu pracy na okres 14 miesięcy, zmniejszoną następnie na mocy przepisów o amnestii o połowę, tj. do 7 miesięcy. Skazany odbywał karę od dnia 23 października 1952 roku do dnia 23 maja 1953 roku, co stanowiło łącznie 202 dni pozbawienia wolności.

Wyrokiem z dnia 10 maja 2001 roku wobec kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść skazanego, Sąd Najwyższy w sprawie o sygn. V KKN 354/99 uchylił zaskarżone orzeczenie z dnia 17 marca 1953 roku i uniewinnił T. M. od popełnienia przypisanego mu czynu. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wskazał, że działanie skazanego w ramach organizacji (...) nie wypełniało znamion czynu zabronionego opisanego w art. 36 mkk. Ponadto Sąd Najwyższy wskazał, że decyzja (...) do Spraw Wyznań o delegalizacji wspólnoty religijnej Świadkowie Jehowy była sprzeczna z zasadą wolności sumienia i wyznania wyrażoną w obowiązującej wówczas normie art. 70 Konstytucji

PRL z dnia 22 lipca 1952 roku. Tym samym, wobec prawidłowego i zgodnego z prawem korzystania z konstytucyjnych wolności, skazanie było niewątpliwie niesłuszne i nie odpowiadało prawu.

Z treści uzasadnienia złożonego do tut. Sądu wniosku z dnia 8 lutego 2019 roku wynikało, że wyrok Sądu Najwyższego uchylający prawomocne orzeczenie Komisji Specjalnej do (...) z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym w W. z dnia 17 marca 1953 roku i uniewinniający ojca wnioskodawczynie M. P. od zarzucanego mu czynu nie stanowi – zdaniem wnioskodawczynie – realizacji podstawowych zasad sprawiedliwości w odniesieniu do cierpień i szkód, które ona sama poniosła wobec faktu pozbawienia wolności i izolacji jej Ojca. Wnioskodawczynie wskazała, że fakt izolacji jej ojca w trudnych warunkach więziennych spowodował nieodwracalne szkody na jego zdrowiu i uniemożliwił podejmowanie jakiegokolwiek dalszej pracy już po zwolnieniu z izolacji w 1953 roku. Jednocześnie wnioskodawczynie wskazała, że ojciec był jedynym żywicielem rodziny, co wobec jego zatrzymania oraz niemożliwości podjęcia pracy z powodu złego stanu zdrowia spowodowanego izolacją doprowadziło do wyjątkowo ciężkiej sytuacji materialnej całej jej rodziny. Wnioskodawczynie wskazała także, że wobec zatrzymania jej ojca, pobytu w zakładzie karnym i w konsekwencji utraty przez niego zdolności do podjęcia pracy zarobkowej ona sama zmuszona była zaprzestać edukacji już na poziomie szkoły podstawowej. W dalszych zeznaniach złożonych w toku postępowania na rozprawie wnioskodawczynie, działając także poprzez ustanowionego na jej wniosek pełnomocnika z urzędu, podtrzymała swój wniosek i rozwinęła argumentację oraz opis okoliczności sprawy. Wskazała, że jej matka – A. M. zd. R. – nie miała możliwości podejmowania pracy skutkującej realnym zarobkiem, bowiem zajmowała się domem i rodziną. Wobec tego, pomimo chęci i zamiaru podjęcia dalszej edukacji w szkole ponadpodstawowej, wnioskodawczynie zmuszona była porzucić te plany i pozostać w miejscowości rodzinnej – C., by wspomóc rodzinę w pracy. Jednocześnie podejmowane – i jedyne możliwe wówczas – zajęcia zarobkowe wiązały się z ciężką pracą fizyczną i nie pozwalały na zapewnienie spokojnej egzystencji rodziny. Wnioskodawczynie wskazała, że wraz z matką podejmowały prace podstawowe w gospodarce leśnej, w gospodarstwach miejscowych rolników. Wskazała także, że jej brat w okresie zatrzymania T. M. pracował w charakterze przymusowym w organizacji (...), natomiast w okresie późniejszym podjął edukację w kierunku zdobycia zawodu ślusarza. Brat wnioskodawczynie nie wrócił jednak do domu rodzinnego i nie pomagał w utrzymaniu rodziny. Wobec opisanych okoliczności wnioskodawczynie wskazała, że zatrzymanie i izolacja jej ojca w wyniku niesłusznego skazania dokonała znacznych szkód i krzywd mających oddziaływanie na całe jej – także dorosłe życie. Wskazała, że wobec polecenia rodziców nie mogła podjąć dalszej edukacji, zakończyła ją zatem jedynie na etapie 7 klasy szkoły podstawowej. Ponadto wskazała na konieczność podjęcia przez nią ciężkiej pracy fizycznej już w wieku 14 lat oraz na skrajnie trudne warunki egzystencji rodziny spowodowane niesłusznym skazaniem jej ojca. Wskazała także, że w sytuacji, gdyby jej ojciec nie został pozbawiony wolności i nie spędził w ciężkich warunkach zakładu karnego 7 miesięcy, dalej utrzymywałby rodzinę poprzez pracę zarobkową, w której do chwili zatrzymania zarabiał dobrze i był szanowanym i znanym rzemieślnikiem. Wobec tego sama wnioskodawczynie mogłaby kontynuować naukę – jak do chwili zatrzymania ojca – bez konieczności podjęcia pracy w celu zagwarantowania minimum egzystencji rodzinie. Wnioskodawczynie wniosła zatem o zasądzeniu tytułem odszkodowania za niesłuszne pozbawienie wolności jej ojca kwoty 60.000 zł.

Ustanowiony postanowieniem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 10 kwietnia 2019 roku pełnomocnik z urzędu podtrzymał wniosek wnioskodawczynie i jako podstawę żądania zasądzenia odszkodowania wskazał art. 556 § 1 pkt 1 k.p.k. i art. 558 k.p.k. w zw. art. 322 k.p.c. Pełnomocnik wskazał także ponadto, popierając okoliczności przytoczone przez wnioskodawczynię, że w czasie pobytu w izolacji u T. M. rozwinęła się wada serca, co wobec jej nieleczenia poskutkowało utratą zdolności do pracy i utrzymania rodziny. Skutkiem tego była konieczność podjęcia przez wnioskodawczynię pracy już w wieku 14 lat i porzucenie dalszej edukacji. Pełnomocnik wskazał także, że w okresie odbywania przez T. M. kary pozbawienia wolności zgodnie z obowiązującym wówczas art. 35 ustawy – kodeks rodzinny na ojcu wnioskodawczynie spoczywał obowiązek utrzymania rodziny, w tym małoletniej wnioskodawczynie. Na skutek wykonania orzeczenia i niesłusznego skazania T. M., wnioskodawczynie utraciła możliwość należnego jej od obowiązanego z mocy ustawy ojca utrzymania. Pełnomocnik wskazał, że na tej podstawie, zgodnie z art. 556 § 1 pkt 1 k.p.k. wnioskodawczynie przysługuje odszkodowanie.

Pełnomocnik wskazała także, że żądana kwoty stanowi słuszne odszkodowanie za poniesioną przez wnioskodawczynię szkodę. Podkreśliła, że przed zatrzymaniem i skazaniem ojca wnioskodawczyni sytuacja materialna rodziny była dobra, a jej znaczne pogorszenie miało nierozzerwalny skutek z zatrzymaniem i niesłusznym skazaniem głównego żywiciela rodziny. Pełnomocnik wskazała także, w sprawie z wniosku wnioskodawczyni zastosowania nie ma Ustawa z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, albowiem zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2008 roku w sprawie WA 16/08 ustawa ta nie obejmuje przypadków represji niezwiązanych z walką niepodległościową, ani z oporem przeciwko kolektywizacji lub obowiązkowym dostawom, będących jednak konsekwencją korzystania przez obywateli z przysługujących im praw i wolności. Stąd jako podstawę przyznania odszkodowania wskazała art. 556 § 1 pkt 1 k.p.k.

W toku postępowania, na wniosek wnioskodawczyni, w ramach pomocy prawnej udzielonej przez Sąd Rejonowy w Szamotułach i Sąd Rejonowy w Chodzieży przesłuchano na podane okoliczności dwóch świadków – L. J. i K. M..

Okoliczności wykazywane przez wnioskodawczynię i jej pełnomocnika oraz płynące z dokumentacji zgromadzonej w toku postępowania potwierdzone zostały w zeznaniach wskazanych wyżej świadków. Sąd uznał za wiarygodne i prawdziwe zeznania wnioskodawczyni. Także zeznania świadków były wiarygodne, niesprzeczne i wzajem się dopełniające – zwłaszcza w zakresie, w jakim wobec upływu czasu i wieku świadków oraz wnioskodawczyni wskazywane okoliczności mogły być nieprecyzyjne lub niepełne.

Za dowody w sprawie Sąd uznał także dokumenty zgromadzone w toku postępowania, w tym: pismo IPN z dnia 8.12.1995r. (k. 5), odpis wyroku z dnia 10 maja 2001 roku (k. 6-8), akta sprawy karnej I-CKS 606/53 (k. 17), pismo z ZUS (k. 71), akta spraw V KKn 354/99, II Ko 445/98, II Ko 515/19.

Prokurator na rozprawie w dniu 30 września 2019 roku podniósł zarzut przedawnienia i wniósł o nieuwzględnienie wniosku.

Sąd zważył, co następuje:

Na wstępie należy wskazać, że wobec wykazanych w toku postępowania okoliczności niniejszej sprawy, podstawą jej rozpoznania musiały być – ze względu na charakter czynów objętych niesłusznym skazaniem – przepisy art. 552 i następane k.p.k. Działalność, za którą skazany został orzeczeniem z 17 marca 1953 roku, uchylonym następnie przez Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 10 maja 2001 roku T. M., nie wypełniała bowiem przesłanek koniecznych do rozpoznawania sprawy w trybie Ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Wobec tego, zastosowanie w niniejszej sprawie znalazły wskazane ogólne przepisy z zakresu odszkodowań za niesłuszne skazanie, aresztowanie lub zatrzymanie, uregulowane w rozdziale 58 kodeksu postępowania karnego. W zakresie ustalenia sądu właściwego do rozpoznania sprawy koniecznym było zatem zastosowanie unormowania art. 554 § 1 k.p.k., który stanowi, że żądanie odszkodowania należy zgłosić w sądzie okręgowym, w którego okręgu wydano orzeczenie w pierwszej instancji, a w wypadku określonym w art. 552 § 4 - w sądzie okręgowym właściwym ze względu na miejsce, w którym nastąpiło zwolnienie tymczasowo aresztowanego lub zwolnienie zatrzymanego. W świetle okoliczności niniejszej sprawy bezsporne było, że wobec wydania w dniu 17 marca 1953 roku orzeczenia przez Komisję Specjalną do (...) z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym na posiedzeniu wyjazdowym w P., na mocy którego nastąpiło niesłuszne skazanie T. M. – ze względu na miejsce wydania orzeczenia właściwym do rozpoznania sprawy w zakresie odszkodowania za niesłuszne skazanie jest Sąd Okręgowy w Poznaniu.

W odniesieniu do ustalonego w sprawie stanu faktycznego wskazać trzeba, że zgodnie z art. 552 § 1 k.p.k., oskarżonemu, który w wyniku wznowienia postępowania, kasacji lub skargi nadzwyczajnej został uniewinniony lub skazany na łagodniejszą karę, służy od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary, której nie powinien być ponieść. Zgodnie zaś z art. 553a k.p.k., ustalając wysokość odszkodowania, sąd uwzględnia zaliczenie oskarżonemu okresu

niesłusznego stosowania kar, środków zabezpieczających, tymczasowego aresztowania lub zatrzymania, których dotyczy wnioski o odszkodowanie, na poczet kar lub środków zabezpieczających orzeczonych w innym postępowaniu. Jednocześnie dyspozycja art. 556 § 1 k.p.k. stanowi, że w razie śmierci oskarżonego prawo do odszkodowania przysługuje m.in. temu, kto wskutek wykonania kary lub niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania utracił należne mu od uprawnionego z mocy ustawy utrzymanie.

Przenosząc powyższe unormowania na realia niniejszej sprawy należy wskazać po pierwsze, że wobec niesłusznie skazanego T. M. wznowione zostało kasacją Rzecznika Praw Obywatelskich postępowanie, co doprowadziło do uniewinnienia go od zarzucanego mu czynu. Bez wątplenia w tym zakresie aktualizują się zatem wobec skazanego okoliczności wskazane w powołanym przepisie art. 552 § 1 k.p.k. Ponadto, uprawnienie do dochodzenia roszczenia z tytułu odszkodowania za niesłuszne skazanie T. M. przysługiwało jego córce – wnioskodawczyni M. P.. W chwili skazania i izolacji na T. M. spoczywał obowiązek utrzymania małoletniej córki – któremu w sposób oczywisty, wobec zatrzymania i pozbawienia możliwości kontynuowania pracy zarobkowej nie mógł sprostać. Pobyt w zakładzie karnym w ocenie Sądu z dużym prawdopodobieństwem przyczyniła się do wskazywanej przez wnioskodawczynię niezdolności podjęcia przez T. M. pracy zawodowej po zakończeniu izolacji z powodu znacznego pogorszenia stanu zdrowia. Tym samym także po odbyciu kary T. M. nie był w stanie wywiązać się ze swojego obowiązku utrzymania małoletniej córki – co pozostawało w ścisłym związku z wydanym wobec niego orzeczeniem i izolacją. Wnioskodawczyni wskazywała także inne szkody poniesione przez nią w związku ze skazaniem jej ojca. W świetle jednak regulacji art. 556 § 1 pkt 1 k.p.k. już sam fakt izolacji T. M. i okoliczności dalszej niezdolności do pracy po odbyciu kary, wobec wieku małoletniej i niemożności jej samodzielnego utrzymania wypełniały przesłanki konieczne do uznania M. P. za uprawnioną do odszkodowania.

Niezależnie jednak od ustalonych w sprawie niebudzących wątpliwości okoliczności, Sąd był także związany unormowaniem w zakresie terminu przedawnienia, przed upływem którego osoba uprawniona może skutecznie skorzystać z uprawnień wskazanych w powołanych wyżej przepisach. Zgodnie zaś z art. 555 k.p.k., roszczenia z zakresu odszkodowania m.in. za niesłuszne skazanie przedawniają się po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, w wypadku tymczasowego aresztowania - od daty uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w razie zaś zatrzymania - od daty zwolnienia. Termin ten odnosi się także, wobec regulacji art. 556 § 2 k.p.k. do roszczenia osoby uprawnionej do otrzymywania od skazanego utrzymania, a zatem do wnioskodawczyni. W niniejszej sprawie precyzyjnego ustalenia wymaga zatem chwila, od której liczony może być wskazany w art. 555 k.p.k. okres przedawnienia. Wobec wydania przez Sąd Najwyższy w dniu 10 maja 2001 roku wyroku uchylającego orzeczenie skazujące T. M., niewątpliwie okres przedawnienia roszczenia biegnie od daty uprawomocnienia się wskazanego orzeczenia. Przyjmując zatem czas konieczny skutecznego doręczenia wskazanego orzeczenia uprawnionym należy przyjąć, że okres biegu przedawnienia rozpoczął się najpóźniej w lipcu 2001 roku.

Wskazać także trzeba, że przedawnienie roszczenia odszkodowawczego jest pojęciem prawa cywilnego. Instytucja ta oznacza możliwość uchylenia się od zaspokojenia roszczenia po upływie określonego prawem terminu, a zatem możliwość zwolnienia się z określonego obowiązku. „Upływ czasu może być bowiem, w zgodzie z postulatem pewności prawa i stabilizacji stosunków prawnych, dostatecznym argumentem na rzecz wyłączenia możliwości skutecznego dochodzenia roszczenia w wyniku podniesionego przez dłużnika zarzutu przedawnienia”. Ponadto, „mechanizm przedawnienia, jako instrument podstawowy z zakresu gwarancji pewności prawa i bezpieczeństwa stosunków prawnych, jest oczywiście dopuszczalny również w odniesieniu do roszczeń odszkodowawczych kierowanych przeciwko władzy publicznej” (por. wyrok TK z 1 września 2006 r., sygn. SK 14/05, OTK ZU nr 8/ (...), poz. 97). Z drugiej zaś strony – wobec cywilnoprawnej regulacji instytucji przedawnienia – wskazany w art. 555 k.p.k. termin nie ma charakteru prekluzyjnego. Niezgłoszenie przez osobę uprawnioną roszczenia w przepisany termin samo w sobie nie powoduje jego wygaśnięcia i nie zamyka drogi dochodzenia roszczenia. Oddalenie żądania zgłoszonego po upływie terminu przedawnienia może nastąpić jedynie na podstawie zgłoszonego w toku postępowania zarzutu przedawnienia. To zatem od uprawnionego podmiotu do zgłoszenia takiego zarzutu zależy, czy z uprawnienia tego

skorzysta, czy nie. Skuteczność zgłoszenia zarzutu przedawnienia – wobec jego cywilnoprawnego charakteru – zależy również od zbadania i przyjęcia, że czynność ta nie narusza zasad współżycia społecznego określonych w art. 5 k.c.

W tym względzie wskazać trzeba – w sytuacji podnoszenia ewentualnej tezy o sprzeczności stosowania instytucji przedawnienia w zakresie niniejszej sprawy z zasadami współżycia społecznego i paradygmatami słuszności – że M. P. działała aktywnie w celu wzruszenia wyroku skazującego jej ojca przed wydaniem wyroku uniewinniającego przez Sąd Najwyższy w 2001 roku. Wnioskodawczyni zainicjowała postępowanie poprzez zwrócenie się do Rzecznika Praw Obywatelskich o wniesienie kasacji w sprawie jej ojca. Wobec tego uznać trzeba, że w tamtym czasie w sposób świadomy korzystała z przysługujących jej uprawnień i gwarancji procesowych określonych m.in. w przepisach postępowania karnego. Wskazać trzeba, że przepis art. 555 k.p.k. wszedł w życie w dniu 1 stycznia 1998 roku w formie identycznej do formy obecnej. Przewidziany w nim roczny termin przedawnienia liczony od daty uprawomocnienia się orzeczenia wzruszającego orzeczenie w zakresie niesłusznego skazania był zatem w porządku prawnym i w stosowaniu już w czasie podejmowanych przez wnioskodawczynię – i wymagających świadomości własnych uprawnień – czynności zmierzających do wzruszenia orzeczenia niesłuszenie skazującego jej ojca. Tym samym nie można uznać za zasadną – i zgodną z zasadami słuszności – argumentację wskazującą na nieświadomość swoich uprawnień i tłumaczącą tym samym uchybienie wskazanemu w art. 555 k.p.k. terminowi, skoro wnioskodawczyni aktywnie i świadomie realizowała inne prawa związane ze sprawą jej ojca.

W tym aspekcie podkreślić trzeba także brak możliwości nieuwzględnienia zgłoszonego przez prokuratora zarzutu przedawnienia poprzez zastosowanie przez Sąd klauzuli zasad współżycia społecznego, określonej w art. 5 k.c. Mając bowiem na uwadze cywilnoprawny charakter roszczenia odszkodowawczego wynikającego z przepisów rozdziału 58 k.p.k. wskazać należy, że co do zasady stosowanie klauzuli zasad współżycia społecznego i otwieranie tym samym drogi do merytorycznego rozpoznania sprawy – nawet pomimo zgłoszonego zarzutu przedawnienia z art. 555 k.p.k. – musi mieć charakter wyjątkowy i każdorazowo odnosić się do konkretnych, wykazywanych okoliczności sprawy. Jak wskazuje się w jednolitym orzecznictwie dotyczącym tego zagadnienia, ewentualne zastosowanie art. 5 k.c. w razie zgłoszenia przez prokuratora zarzutu przedawnienia ma dopiero otworzyć drogę do merytorycznego zbadania wniosku, nie przesądzając o wyniku sprawy, a nie ją kończyć. „Sygnalizowana niewątpliwa niesłuszność tymczasowego aresztowania, poczucie krzywdy czy niesprawiedliwości nie stanowią wystarczających przesłanek do uznania, że podniesiony przez prokuratora zarzut przedawnienia roszczenia o odszkodowanie za niewątpliwe niesłuszne tymczasowe aresztowanie jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego (...). W orzecznictwie sądowym od lat już wskazuje się, że do okoliczności usprawiedliwiających uchybienie terminowi wskazanemu w art. 555 k.p.k. zalicza się takie, które są całkowicie niezależne od woli wnioskodawcy: długotrwała obłożna choroba, całkowity upadek sił powodujący konieczność zapewnienia opieki osoby trzeciej w sprawach codziennej egzystencji, choroba psychiczna, ubezwłasnowolnienie, długotrwały pobyt za granicą połączony z niemożnością nawiązania kontaktu z krajem.” (por. postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 3 stycznia 2019 r. III KK 213/18). Oczywiście skuteczność podniesionego zarzutu przedawnienia musi być zatem każdorazowo uzależniona od oceny, czy poprzez jego ewentualne zastosowanie nie dojdzie do naruszenia zasad współżycia społecznego w ujęciu art. 5 k.c. Ta ocena musi być przy tym rzecz jasna dokonana wszechstronnie i uwzględniać całokształt okoliczności ustalonych w danej sprawie – w tym także rzeczywiście podejmowane przez osobę uprawnioną czynności w toku dochodzenia swoich praw. Nie sposób jednak w zakresie niniejszego postępowania uznać za zasadne i zasługujące na aprobatę uznanie zarzutu przedawnienia za niedopuszczalny poprzez zastosowanie klauzuli zasad współżycia społecznego, skoro wnioskodawczyni aktywnie działała wiele lat wcześniej w sprawie o uchylenie wyroku skazującego, działając jednak już w ramach aktualnie obowiązujących regulacji w tym zakresie. Tym bardziej niezasadne i tworzące poważny wyłom w stosowaniu przepisów proceduralnych stanowiłoby uznanie, że podniesienie zarzutu przedawnienia roszczenia (terminu wynoszącego rok), jest niedopuszczalne – sprzeczne z art. 5 k.c. – po siedemnastu latach od chwili upływu terminu opisanego w art. 555 k.p.k. w którym to terminie osoba uprawniona winna była podjąć działania w celu skutecznego dochodzenia swoich praw. W ocenie Sądu wobec upływu tak znacznego okresu od końca biegu terminu przedawnienia, stosowanie wyłomu w obowiązującej w art. 555 k.p.k. normie poprzez odwołanie się do art. 5 k.c. stanowiłoby zagrożenie dla gwarancji procesowych i jednolitości stosowania norm powszechnie obowiązujących. Tym

bardziej zresztą wobec biernej w zasadzie postawy wnioskodawczynie w zakresie wykazania, że stosowania art. 5 k.c. byłoby zasadne choćby z uwagi na niemożność wcześniejszego podjęcia skutecznych działań w sprawie.

W ocenie Sądu konieczne jest także krótkie odniesienie się do wskazanego przez pełnomocnika wnioskodawczynie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 października 2012r., sygn. akt SK 18/10, w zakresie, w jakim pełnomocnik wskazał, że zarzut przedawnienia mógłby być podniesiony jedynie wtedy, gdyby wniosek uprawnionej był sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Wskazana przez pełnomocnika teza wymaga bowiem szerszego zacytowania – także w kontekście całego orzeczenia TK, stwierdzającego wszakże konstytucyjność unormowania art. 555 k.p.k. Trybunał zauważył, że roszczenia zawarte w rozdziale 58 kodeksu postępowania karnego, w tym dotyczące odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne pozbawienie wolności w ramach środków przymusu (tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie), są typowymi roszczeniami cywilnoprawnymi. „Ze względu na zdarzenie wywołujące szkodę (krzywdę), mające postać pozbawienia wolności na pewien okres czasu na podstawie instrumentów prawnych przewidzianych w kodeksie postępowania karnego, ustawodawca również w tym akcie prawnym uregulował kwestię roszczeń związanych z niewątpliwie niesłusznym zastosowaniem tymczasowego aresztowania lub zatrzymania. W związku z tym roczny termin przedawnienia, przewidziany w art. 555 k.p.k., jest typowym przedawnieniem o charakterze cywilnoprawnym. Korzystanie z zarzutu przedawnienia oznacza skorzystanie z prawa podmiotowego, które przysługuje również Skarbowi Państwa. Powoduje to, że w wypadku zgłoszenia żądania po upływie określonego terminu, do oddalenia wniosku nie wystarczy sam fakt podniesienia przez prokuratora zarzutu przedawnienia. Koniecznym warunkiem jest również uznanie, że podniesienie zarzutu nie jest sprzeczne przykładowo z zasadami współżycia społecznego, bowiem – w wypadku korzystania z prawa podmiotowego – „nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego” (art. 5 zdanie pierwsze ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny; Dz. U. Nr 16, poz. 93, ze zm.; dalej: k.c.). W związku z tym każdy wypadek podniesienia zarzutu przedawnienia powinien być oceniony przez pryzmat art. 5 k.c.”. Trybunał podkreślił zatem, że skuteczność takiego zarzutu uzależniona jest od oceny, czy nie doszło do naruszenia zasad współżycia społecznego w ujęciu art. 5 k.c. Nie ulega wątpliwości, że taka ocena musi być dokonana wszechstronnie i uwzględniać całokształt okoliczności ustalonych w danej sprawie. W ocenie Sądu, wobec wskazanych wyżej okoliczności nie sposób było uznać, że podniesiony zarzut przedawnienia w niniejszej sprawie był sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Nie negując oczywiście okoliczności wykazanych w toku sprawy świadczących o szkodzie i krzywdach poniesionych przez wnioskodawczynię wobec niesłusznego skazania jej ojca Sąd miał jednak na uwadze okres, jaki upłynął od chwili końca biegu przedawnienia i niczym niewytłumaczalną bierność – przez ostatnie 17 lat – wnioskodawczynie w celu realizacji swych uprawnień. Raz jeszcze wskazać zatem należy, że zdaniem Sądu podniesienie w tej sprawie zarzutu przedawnienia nie stanowiło naruszenia zasad współżycia społecznego, bowiem wnioskodawczynie posiadała – lub z łatwością mogła posiadać – wiedzę w zakresie sposobów dochodzenia swoich praw, o czym w szczególności świadczą podjęte wcześniej przez wnioskodawczynię czynności zakończone uchynieniem orzeczenia skazującego jej ojca i uniewinnieniem go przez Sąd Najwyższy. W toku postępowania nie zostały zaś wskazane żadne okoliczności, które świadczyłyby o niedopuszczalności zarzutu przedawnienia. Wobec tego uznać należało, że podniesiony na podstawie art. 555 k.p.k. zarzut przedawnienia roszczenia odszkodowawczego nie był sprzeczny z zasadami współżycia społecznego i jako taki został przez Sąd uznany za zasadny.

Z uwagi, zatem na skuteczne podniesienie przez prokuratora zarzutu przedawnienia wniosek należało oddalić, o czym Sąd orzekł jak w części rozstrzygającej wyroku.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej wnioskodawczynie z urzędu Sąd orzekł na podstawie przepisów wskazanych w pkt. 2 wyroku.

Sąd w pkt. 3 wyroku na podstawie art. 554 §4 k.p.k. kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

sędzia Izabela Dehmel

ZARZĄDZENIE

Proszę:

1. Notować uzasadnienie.
2. Odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi.
3. Za 14 dni lub z apelacją.

P., dn. 28.10.2019r.

sędzia Izabela Dehmel

sędzia Izabela Dehmel